

JÁMBOR IMRE

Kortárs kertépítészet

GEOMETRIKUS KERTEK

Streamline Garden Design: The Geometric Gardens

LEKTOR | SZILÁGYI KINGA

Kortárs alkotásnak a jelen művei tekinthetők. Ez a jelen nyilvánvalóan nem a pillanat, sem a ma és még csak nem is az idei év, vagy az elmúlt évtized. Hogy a kortárs időszak meddig tart, s hol kezdődött a múltban, csak vázlatosan határolható le. A képzőművészetben, vagy a zenében a kortárs művészet ideje a 19/20. századfordulótól napjainkig tart, s egy tömbként kezelt korszak. Ami a hazai zenében Bartókkal kezdődik, az a kertművészetben Rerrichel veszi kezdetét. Mindkét név, mindkét időszak valóban markáns fordulópont és fényévnit lép előre. S ami ettől kezdve történik, jelentős hatással van a mára is, a mai művészet gyökerei valóban ott keresendők.

A ma alkotásait azonban elsősorban az együtt élő és egymásra ható, alkotó generációk együttesen alakítják, tanítványok és mesterek, s ezért szűkebb értelemben kortársnak, vagy inkább kortárs jelennek tekinthetők az egy emberöltő távlatában született, egymás vonzásában létrejött művek. Ez a hozzávetőlegesen 25-30 év, aminek a művészi tapasztalatai, törekvései és alkotásai nagyon szoros egymásra hatással bírnak és meghatározzák a megszülető alkotásokat. S ez az emberöltői időszak egyben a forrásban, mozgásban lévő szakasza is a kortárs művészetnek. Ha tehát a kertművészet mozgásban lévő jelenéről kell képet alkotni, az elmúlt 25-30 év alkotásait kell szemügyre vennünk. Ez úgy nagyjából a 80-as évekkel kezdődik és tart napjainkig.

A kép ugyancsak tarkabarka. Még akkor is, ha kivonjuk belőle a kommerszet, ami önmagában sem könnyű feladat. Sőt akár önkényesnek is



tűnhet, hiszen mi sem uralja jobban a jelent, mint a kommersz. De ha mégis elhagyhatók ezek a téma kapcsán, ami marad, tömegét tekintve kevés, súlyát, értékét tekintve azonban a túlnyomórész, az rendkívül heterogén és összetett. Számos irányzat, törekvés érhető tetten az egyszerű szemlélő szintjén is. Ebben a színes, változatos képben valahogy rendet találni, trendeket, netán irányzatokat felfedezni izgalmas és kockázatos vállalkozás. De ha nem kaleidoszkópszerűen nézzük a képet, kimutathatók eléggé rokon jegyeket mutató, hasonló karakterű csoportok az alkotások zezugos tömegében. Az azonosságok és eltérések mérlegelésénél persze megfelelő módszertan híján ugyancsak el lehet tévedni, a lényegest és a lényegtelen megkülönböztetni nem egyszerű. E tévedés kockázatát is felvállalva, azért három, markánsan elkülöníthető, szándékaikban hasonló művekből álló csoportot mindenképp fel lehet fedezni és talán egy negyediket is akár, amelyikhez az abszurdok tartoznak. Ezek között az egyik, ma már eléggé kialakult eszköztárral

és letisztult formákkal bíró csoport, amelyek együttesét jobb kifejezés híján összefoglalóan geometrikus kerteknek lehet nevezni¹.

Illik a név, vagy sem, van e lényegi-tartalmi azonosság, vagy sem, a mai kerteknek egy elég széles köre tényleg rokon jegyeket mutat, már ami a piedesztálra emelt, póre alaprajzi geometriát illeti. A csoporton belül azonban elég nagy a változatosság, ami a felhasznált formákat, eszköztárat, az alaprajzi rendet és a díszítettséget illeti.

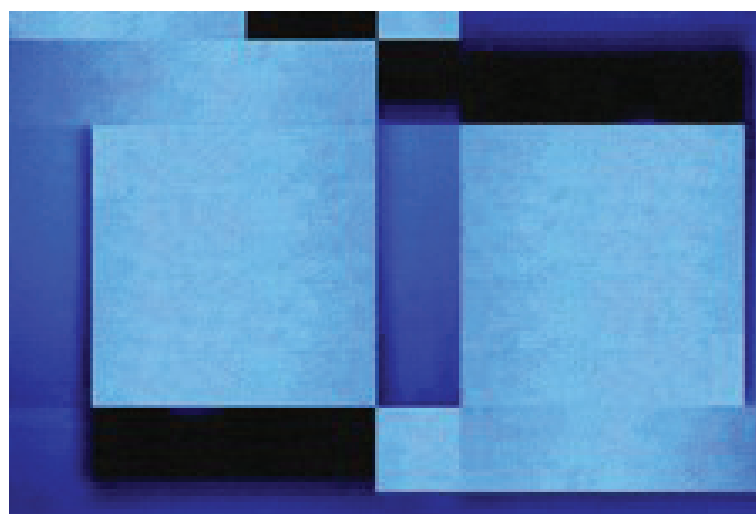
A kortárs jelen geometrikus kertjeinek közös sajátja, hogy az egyszerű és dekoratív alaprajzi mértani rend jegyében fogantak. Irtóznak bármilyen bonyolultabb, összetett formától és tömegtől. A négyzet, a téglalap, a háromszögek uralják őket. A kör sosem, vagy nagyon ritkán, legfeljebb belső formaként jelenik meg. A síkrajzi felületek, alaprajzi formák felerősítésének általánosan használt eszköze pedig az ismétlés. Rendszerint szabályos ritmusban, a szemléletes számon

túli felsorolásban masíroznak az azonos alaprajzi formájú, azonos anyagú felületek rendszerint egy egyenes mentén vonalat képezve, vagy zegzugos törtvonalban, de sosem ívben. A lendületes szerkezeti vonal egyébként is idegen ettől a világtól, akár a kör, ezek csak mint díszítőelem jelennek meg.

Ahhoz, hogy ez a mértani világ létrejöheszen, síkfelületek szükségesek, akár a reneszánsz kertek parter-rendjéhez. A kortárs geometrikus kertek jellemzően a síkban ábrázolnak, a testeknek, tömegeknek csak másodlagos, kiegészítő a szerepük, vagy csupán magányos szőlőt játszanak. S e síkrajz térbeli szerkezeteket, struktúrákat vonultat fel. Könnyű lenne itt a reneszánsz kertművészet egyfajta áthallására hivatkozni, de a kapcsolódás valójában csak felszínes, látszólagos. A reneszánsz és a kortárs geometrikus kertek közös sajátja a síkornamentika



21



11

felértékelése és az egyszerű, áttekinthető alaprajzi geometria, valamint a sorolások, ismétlések, hierarchia nélküli elrendezés. De ezzel majd minden közös jellemzőt elmondunk. Mégis, a kortárs jelen geometrikus kertjeinek – a szerkesztési hierarchia hiánya okán – több rokon vonása van a reneszánsz formavilággal, mint például a századforduló ún. mértani kertjeivel, amellyel pedig a kortárs kertművészet kezdetét veszi.

Kis merészséggel azt is állíthatnánk, hogy a kortárs jelen geometrikus kertjei a kora reneszánsz és az 1960-as években létrejött „Minimal Art”²² világa között mozognak, ebből is, abból is, hogy ez a mozgás az időbeliséghez képest pont fordított pályájú, a minimalista kertekkel kezdődik és a reneszánsz idéző nosztalgikus kertekig ível.

A minimalista alkotások a képzőművészetben és a kertművészetben is épp lényegüknél fogva a formán belül homogének és anyagszerűek. Egy-egy alaprajzi forma önmagán belül zárt és tagolatlan, egyöntetű felületet képez, még ha olykor egyfajta díszítettség is meg-megjelenik.

A reneszánsz a szabályos négyzetes osztású partermezőn belül azonban rendkívül mozgalmas, változatos, összetett formákat jelenít meg. A geometriai rokonság mellett a reneszánsztól való eltérés abban is megjelenik, hogy minden szimmetrikus gondolkodás, ami a reneszánszban a rend alapja, a minimalista alkotásoktól teljességgel idegen. A kompozíció minden precíz, szerkesztett geometriája mellett is spontán, aszimmetrikus karakterű, nincs szabályos kerete, összefoglalása.

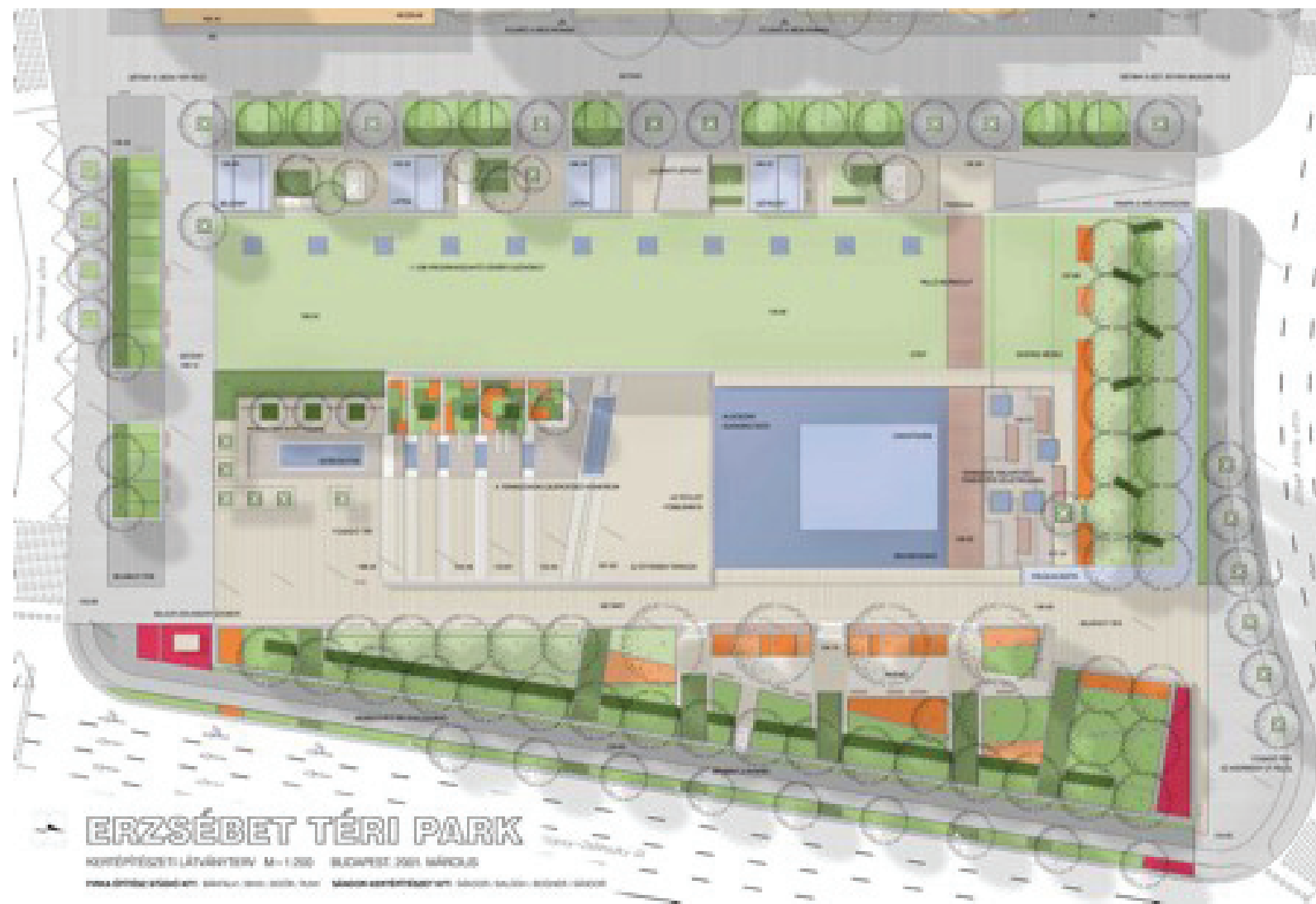
Elemezve a formai jegyeket és a sajátos eltéréseket, a kortárs jelen geometrikus kertjeinek három, különböző indítást „mértanját” lehet felfedezni és megkülönböztetni az alkalmazott eszközök és az elrendezés szerint: a minimalista geometriát, a kaotikus geometriát és a nosztalgikus geometriát.

Minimalista kerteknek lehet nevezni a 1960-as években létrejött „Minimal Art” képzőművészeti stílusiránnyal való szellemi rokonságokra hivatkozva azokat a kertművészeti alkotásokat, ahol a geometria teljesen lecsupaszítva, a legegyszerűbb, tiszta formában jelenik meg, ha úgy tetszik, a minimum szintjén, semmit hozzá nem adva az önmagáért való alaprajzi formához és elrendezéshez. Itt az alkotás tárgyatéma maga az egyszerű geometriai forma. A kompozíció tökéletesen sík felületen, egyenesek mentén rendezett, akár egy ortogonális koordináta-rendszer hálózatában véletlenszerűen megjelenő, azonos súlyú elemek halmaza.

Európában már korábban, Magyarországon 2000-ben tűntek fel az első, mértékadóan tekinthető MINIMALISTA GEOMETRIÁJÚ KERTEK. Az egyik első, jelentősebb ilyen irányzatot mutató alkotás a budapesti Erzsébet tér, a Nemzeti Színház hült helyén létesült közpark-köztér együttes, amelynek létesítését tervpályázat előzte meg. Ezen a pályázaton a zsűri ugyancsak nehéz helyzetben volt. A legtöbb pályamű a kompozíció alapjává az Andrassy út tengelyét a téren lezáró, a sugárút léptékének megfelelő méretű vertikális tömeg elhelyezését választotta és ezzel egy térszervező központi elemet vitt az együttesbe, ami egyben

súlypontképző és hierarchikus maggá vált, egyediségéből és méreteiből fakadóan is. Az Andrassy út léptékéhez igazodó és mintegy a Millenniumi emlékmű ilyen tengelyzáró funkcióját a sugárút másik végén megismételni kívánó magas tömeg pedig a rendelkezésre álló teret agyonnyomta és az elrendezést egyfajta kényszerpályára terelte. Csak néhány olyan pályamű volt, amelyik tagadta e tengelyzáró motívum feltétlen szükségességét, s ezek között volt egy, amelyik kidolgozatlansága mellett frissességével és korszerűségével tűnt fel. Ez a pályamű lett az alapja az Erzsébet tér mai kialakításának. A terv a szükségből erényt

31



1 | Vonalas kompozíció kéken – David Baker USA 2006 – minimalista kompozíció

2 | Vörös négyzet – Bryan Illeley, 2001

3 | A budapesti Erzsébet tér kertépítészeti programterve – Terv: Balogh P., Bogner Zs., Sándor T.



41

kovácsolt. Az aláépített terület eleve a síkban való szerkesztést kínálta lehetőségként és a tér forgalmi struktúrája is az aszimmetrikus és hierarchia nélküli elrendezést tette lehetővé. A konkrét formai megoldás azonban telitalát, a terület adottságai, kötöttségei és a kompozíciós elvek megvalósítása teljes összhangban vannak egymással.

Az egész alaprajz szabályos négyzetek és téglalapok együtteséből épül fel. Egy-egy alaprajzi forma önmagán belül homogén, anyagszerű. Nincs felosztás, nincs további díszítettség, legfeljebb magának az anyagnak a megmintázása helyl-közzel. Egy-egy alaprajzi forma szabályos ritmusban ismétlődik



51

mokban jelenik meg, egyszerű geometriai formák, arány és lépték, ritmus, számszerűségek vizuális olvasata.

Példaértékű alkotás született ezért az Erzsébet téren, mind a korszerűséget, mind a szakmai igényességet illetően. Az alkotás teljességgel illeszkedik a kortárs európai kertek minimalista vonulatához és rendelkezik azok minden jellemzőjével. Kár, hogy az Erzsébet tér alkotását nem követték további megújuló budapesti városi terek. Bár a négyes metró kapcsán létesültek ilyenek, a Kosztolányi Dezső tér, a Gellért tér, vagy a Móricz Zsigmond körtér torzója, de ezekről nincs mit mondani. Az Erzsébet tér azonban értékes kortárs alkotás, amin még az sem ront túl sokat, hogy utóbb oda nem illő szob-

rokkal zsúfolták tele a kertet, – helyeket kijelölve egy térkompozícióban, amelynek lényege, hogy nincsenek kijelölt helyek – mintegy kibígyózva azt, teljesen félreértve e parknak a szerepét és alulértékelve a pesti közönség fogékonyságát.

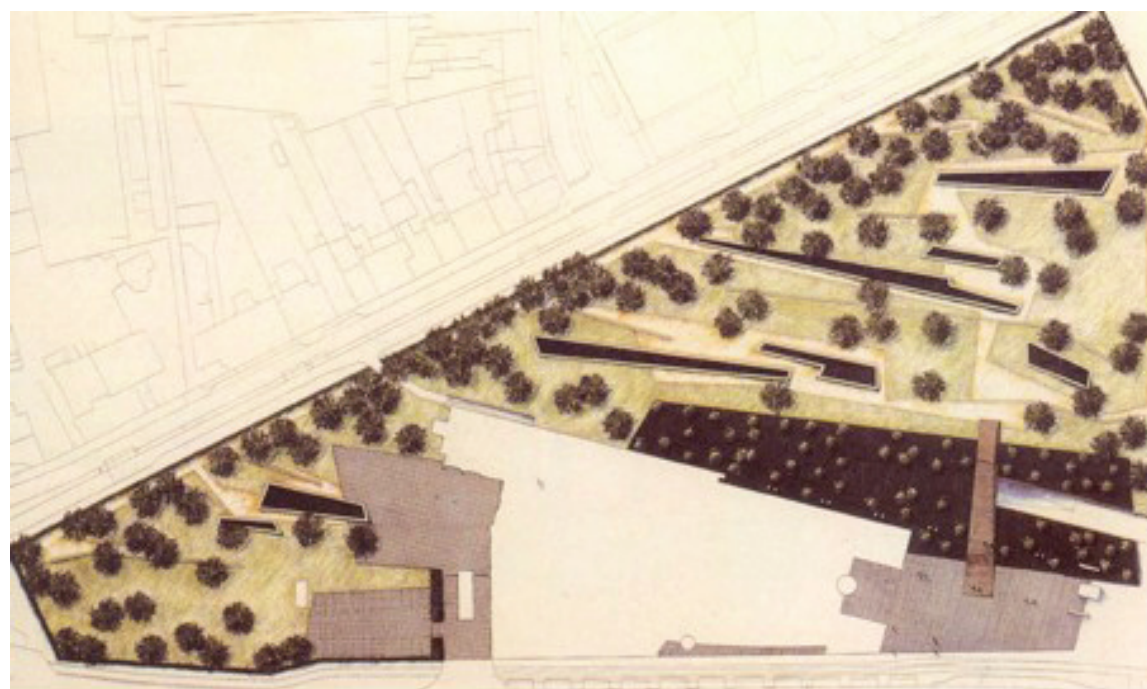
A minimalista geometriájú kertekkel rokon vonásokat mutatnak, de azoknak tiszta struktúráját tagadóak, és szinte az ellentét megteremtésének a szándékával lépnek fel azok a kertek, amelyek bár egyszerű geometrikus elemekből építkeznek, de egy zaklatott, meglepetésekkel szokatlan társításokkal teli, és szoros formai kapcsolatok nélküli halmazt hoznak létre, aminek meglehetősen bonyolult a matematikája. A minimalista kertek ortogonális

rendje helyett itt sajátos dezorganizáció érvényesül, a rend hiánya kap egyfajta rangot és megjelenítést. A fő kompozíciós eszköz a minimalista kertekhez hasonlóan itt is a sorolás és az ismétlés, az azonos súlyú és karakterű elemek felvonultatása, de ez a masírozás vezénylés nélkül való, ötletszerű, s ebben rejlik lényege. A kompozíció kerete alapvetően itt is a sík, de a megoldás sokszor kilép a párhuzamos síkokról és épp a rendezetlenség benyomásának erősítéseként vertikálisan is megmozgatja a felületeket és az alapsíkból kiemelt ferde, vagy torz felületekkel teremt még nagyobb képzavart. Ez a kép persze szándékosan zavart, a rendezetlenség, vagy a rend nagyfokú bonyolultságának kifejezésé-

re születik. A kép végül is egészében rendezetlen, kaotikus, s minél zaklatottabb, annál jobban megfelel céljának. A kortárs geometrikus kertek e csoportja ezért nevezhető kaotikus geometriájúnak.

A KAOTIKUS GEOMETRIÁJÚ KERTEK nagyon szép és jellemző példája az Interpolis Garden Tilburgban (Hollandia). A mintegy 2 hektár nagyságú kert egy háromszög alaprajzú területen létesült, amit eleve nehéz egységessé és térben megtartó karakterűvé formálni. Ez a kert azonban bravúrosan oldja meg a feladatot, a tervező itt is a hátrányból kovácsolt erényt. A kert – a minimalista kertekhez hasonlóan – néhány egyszerű alapelemből

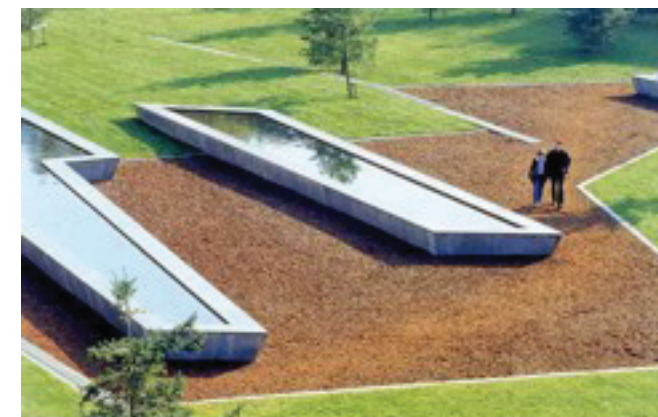
építkeznek. Homogén gyeppel, vöröses színű zúzottkő és szürke bárdolt pala térburkolatokkal, a síkból kiemelt vízfelületek szórta telepített facsoportokkal. A sajátos karaktert az alkalmazott alapformák és az elrendezés geometriája adja. Nincs négyzet vagy téglalap, csupa trapéz és háromszög uralja a képet. Nincs két párhuzamos vonal, minden szét- és összetart. Az egyes felület-elemek szinte úszni látszanak ebben a szikár szerkesztésű elrendezésben, kapcsolódások és irányulások nélkül. Itt sincs hierarchia, minden részlet, minden alkotóelem egyformán fontos. A síkból helyl-közzel ferde felületek lépnek ki, a medence keretek széttartanak, vonalak indulnak és maradnak beféjezetlenek, s mindezt



71



81



91

- 4 | Ismétlés és ritmus. – Üvegkubus térfal és szökőkútcsor az Erzsébet téren
- 5 | Szabályos geometria, kis elmozdulásokkal. – Lépcsőlejáró a Godórhöz
- 6 | Ismétlődő négyzetek
- 7 | Az Interpolis Garden alaprajza – Tilburg, Hollandia, 1998. Terv: Abe Bonnema
- 8 | A síkból kiemelt vízmedencék tavirózsákkal beültetve, szokatlan széttartó formákkal és keretkezéssel
- 9 | A síkból kiemelt vízmedencék tavirózsákkal beültetve, szokatlan széttartó formákkal és keretkezéssel

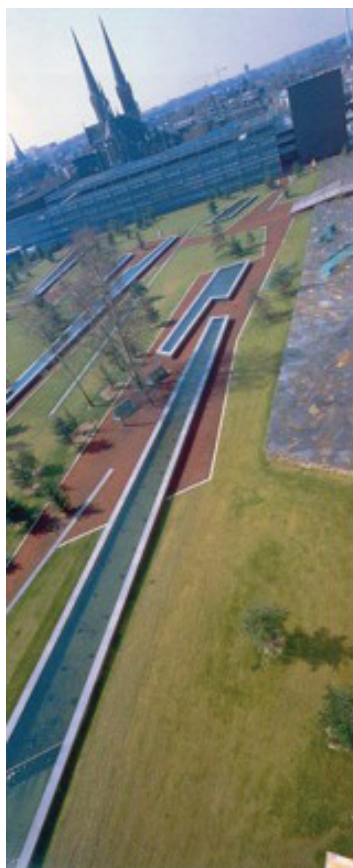


61

ötletszerű mennyiségben, de a kert fő térszerkezeti vonalait mentén. A szikár és szabályos geometriában helyenként megjelenő kis elmozdulások teremtenek egyfajta képi feszültséget. És itt érhető tetten a másik rokon vonás a hatvanas évek „Minimal Art” képzőművészetével. A rend, a kompozíciós elrendezés viszonylag egyszerű matematikával leírható. A kert szá-

10 | A síkból kiemelt vízmedencék tavirózsákkal beültetve, szokatlan széttartó formákkal és keretetéssel
11–13 | A kert alapsíkjaiból ferdén felemelt burkolatok érdekes képi átmeneteket hoznak létre
és az alaprendezéstől elszakadó, új irányulásokkal jelennek meg

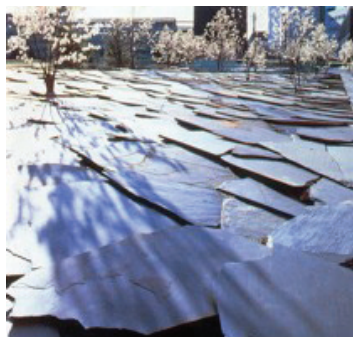
14 | A budapesti Millenáris park szerkezeti rajza – Terv: Tihanyi Dominika és társai
15–16 | A törtvonalú, zézugos alaprajzi formák festői rendeltenséget teremtenek.
17–18 | A zaklatott alaprajzi síkfelületeket szabályos mértani tömegű testek, tárgyak rendezik be, s ezzel érdekes formai kontraszt jön létre.



10 |

felülírja a térben spontán, ötletszerűen megjelenő fák, facsoportok együttese. Mégis egységes és határozott a kép a kompozíció kaotikus geometriájának következetessége okán.

Vitatott, de máig értéknek tekintett és egyértelműen a kaotikus geometriájú kertek körébe sorolható másik alkotás a budapesti Ganz-park együttese. Együttes, mert korántsem olyan koherensen elegáns és következetes szerkesztésű, mint az Erzsébet tér. A tervezési terület, felhagyott ipari létesítmény, ugyanúgy kötöttségekkel ren-



12 |



11 |



13 |

delkezett, csak ezek más természetűek voltak, mint az Erzsébet tér esetében. Más a funkciója is a parknak, sajátos programmal kialakított pihenőkert, szabadidőközpont, amelyhez kiállítóterek és rendezvényépületek kapcsolódnak. A kert kialakítása sokkal zaklatottabb, tördeltebb, egymást átfedő funkciójú területrészek együttese. Mégis egyes megoldásaiban, formai kialakításában jellegzetesen a minimalista kertek eszközrendszerét használja, számos eredeti ötletet és érdekes, szokatlan anyaghasználatot felvonultatva. Ezek ugyan ma már jórészt közhelyszámra mennek, akkor eredetiek és – legalábbis itthon – újszerűek voltak. Az alkotók – fiatal generáció – felrúgva a konvenciókat és a szakmai játékszabályokat, figyelemre méltót hoztak létre. Figyelmet is keltett a kert, számos publikáció jelent meg róla, szakmai rendezvények látogatói keresték fel, mint Budapest új és korszerű parkját, ami sajátos kertművészeti kvalitással bír. A helyel-közzel kissé modoros, de tagadhatatlanul eredeti alkotás szintén a síkban komponált. A fás növényeket, mint tömegeket, térhatárolásra nem. Igaz, itt a térfalakak jórészt a meglévő és felújított épületek homlokzatai adják, e kereten belül a kert osztatlan térstruktúrájú, valójában nincsen tér, csak burkolatokból, növény- és vízfelületekből kialakított zaklatott síkrajz. Egységet és karaktert az alaprajzi formák és az anyaghasználat biztosít, amely szokatlan szerepben, szokat-

lan minőségeket is felvonultat (lombos fák a vízmedencében, acélkeretbe szorított gyeppszármokok, stb.). És bár az alaprajzi tagolás csupa törtvonal és cikcakkos szegélyek mentén történik, mintha szándékosan kerülne a párhuzamosokat, épp e zaklatottság ad egyöntetűséget a szeszélyes látványoknak. A kompozíció lényege itt is a síkdekoráció, csak a négyzet és téglalap, mint megszokott alapforma helyett a háromszög és a trapéz kerül terítékre. A burkolat-architektúra és a berendezési tárgyak azonban megmaradnak a bevált négyzet-kocka-téglalap-téglatest rendszerben, talányos ellentétet képezve a felületosztás tördelt mértani kuszaságával és a kivitelezőnek nem kis feladatot adva. De épp e kuszaság, a kézenfekvő és praktikus ortogonális elrendezés elvetése, a funkciók és formák átfedései, a hiányzó koordináta-rendszer adja e kert sajátos hangulatát és kaotikus jellegét. A Ganz park sajátja a kaotikus geometria.



14 |



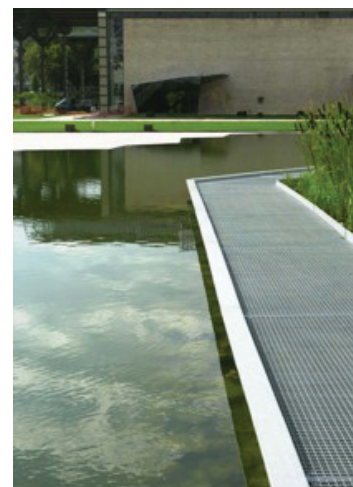
15 |



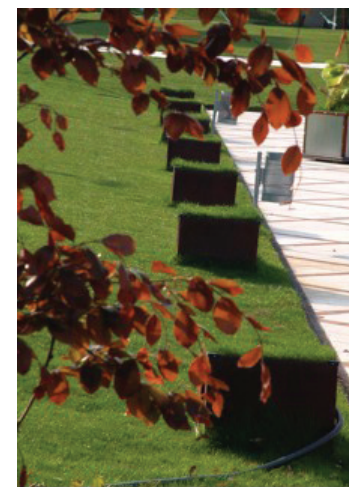
18 |

Hasonlóan kaotikus geometriájú a budapesti Corvin-Szigony sétány kertépítészeti kialakítására a londoni Townshend tájépítész iroda által kidolgozott, koncepció szintű tervjavaslat.

A terv a sétány határozottan longitudinális terét - a változó funkcióknak és használati módoknak megfelelően - arányos, megtartó és változatos struk-



16 |



17 |

túrát kínáló szakaszokra, térrészekre bontja fel (23.-25. kép).

A kiemelt és megdöntött pázsitfelületekkel, háromszögek mentén zézugosan vezetett térburkolatokkal, tapintható vízelvezető csiszolt kőfelületekkel, a burkolatból felszökő vízszugarakkal létrehoz egy, a sétány

19 | A zaklatott alaprajzi síkfelületeket szabályos mértani tömegű testek, tárgyak rendezik be, s ezzel érdekes formai kontraszt jön létre.

20 | A törvonalú, zegzugos alaprajzi formák festői rendezettségű teremtenek.

21-23 | A budapesti Corvin-Szigony sétány kertépítészeti koncepció-terve – Townshend Landscape Architects, tervezők: Robert Townshend, Carola Enrich és Martha Alker.

24-26 | Infopark, Budapest – Terv: Karádi Gábor – A síkban komponált nosztalgikus geometriájú kert önmagában zárt formai egységekből épül fel, hangsúlyok és kiemelések nélküli felsorolásban, akár egy reneszánsz parter eleméi.

vonala mentén kibontakozó szűkülő-táguló, változatos alaprajzi struktúrát és térszerkezetet. A monoton, lineáris térben ezzel a geometriailag kaotikus formai eszköztárral egyfajta változatoság illúzióját kelti.

A geometrikus kertek harmadik csoportja az alsó sík geometriai struktúráját és mértani formáit díszítő elemekkel öltözteti fel, s ezzel igyekszik formai változatoságot teremteni. E kertek egy része bizonyos értelemben historizál, történeti formákat és mintázatokat idéz fel a reneszánsz, vagy a mór kertek világából. Ami összekapcsolja őket és közös csoporttá teszi, épp ez a nosztalgikus díszítő kedv, amivel a síkgeometriát érdekes, attraktív tartalommal igyekeznek újból és újból megtölteni. A kortárs európai kertek között sok ilyen nosztalgikus geometriájú alkotás található. Jellemzően ilyen például Dumfriesshire-ben (Dél-Skócia) a szimbolikus utalású DNS- és gyógykert, vagy Terasson-la-Villedieu közparkja (Franciaország), amely szándékoltnan a kertépítészettörténet nagy korszakainak állít emléket (29.-31. kép).



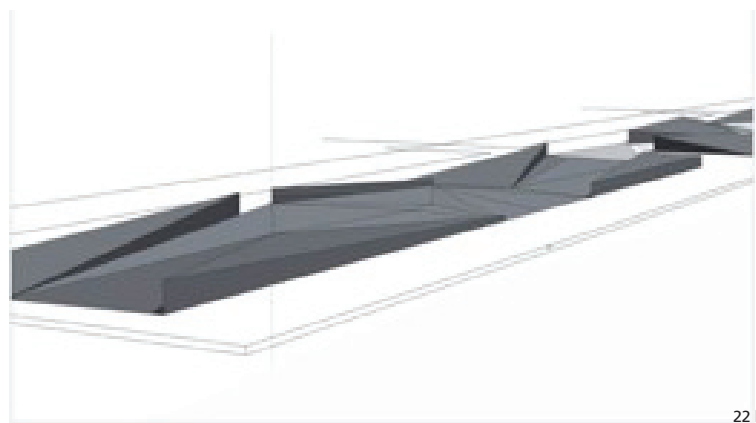
19 |



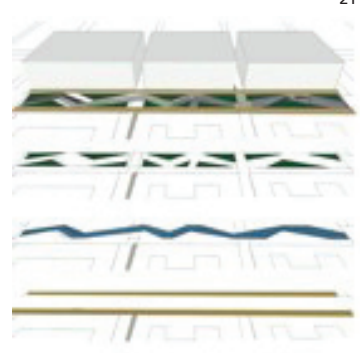
20 |



21 |



22 |



23 |



24 |

A NOSZTALGIKUS GEOMETRIÁJÚ KERTEK hazai példája a lágymányosi Infopark közkertje, amely ennek az irányzatnak a típusos jegyeit mutatja. Talán ennél a kertnél érezhető a legtöbb áthallás a reneszánsz szerkesztésmódból. A kert több, egymás mellé rendezett, négyzetes, vagy téglalap alaprajzi egységből áll. Az egyes kertrészek egymástól határozottan elkülönülnek, nincs szerves kapcsolódás közöttük sem formai, sem funkcionális szempontból. Ezért az egységek önállóan jelennek meg, zárt belső formarendszert képezve. Ki- és felcserélhetők, anélkül, hogy a kompozíció egésze sérülne, akár egy reneszánsz parter elemei. A meghatározó alapforma a négyzet, amely számos változatban jelenik meg, úgy is, mint befoglaló alaprajzi forma, úgy is, mint ültetési rend, mint díszítőelem, vagy burkolatraszter. Az egységeken belül a díszítettség mértéke, a „cizelláltság” foka különböző, s ebből szép kontraszt hatások is adódnak a látványban. Intenzíven megmozgatott, szinte túldíszített alaprajzi növény-burkolat ornament-



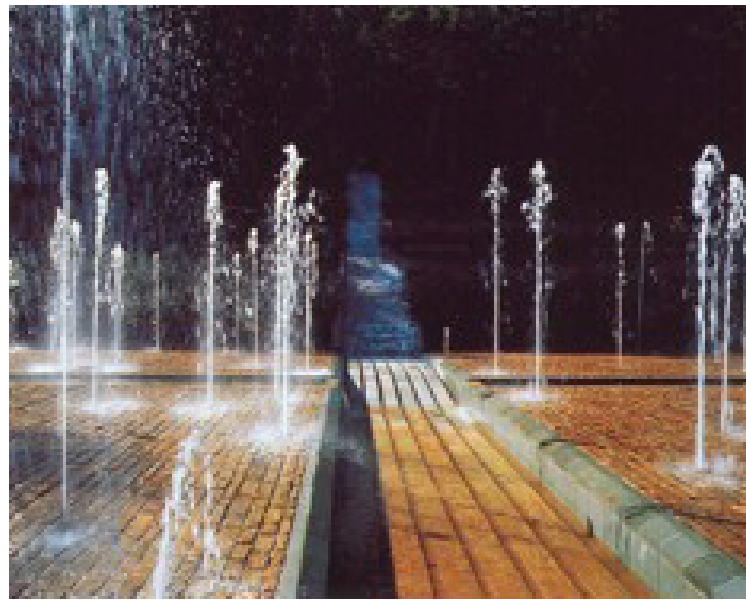
25 |



26 |

ka mellett, minden átmenet nélkül egy nagyvonalú, tágas, osztatlan gyepfelület fekvő kő-kubusokkal elszegve, amelyek mintegy egymás hatását erősítik. Kapcsolat nincs köztük, individuális elemei egy egymás mellé rendezett halmaznak. Erre a kertre is jellemző a hierarchia nélkülség. Nincsenek tengelyek, kiemelt hangsúlyok, térszervező elemek. Minden részlet egyformán fontos és önmagában megálló. Nem kíván kiegészítést, folytatást, kapcsolatot. És még sincs valójában egység a kiemelés nélküli ismétlés miatt. Rendet ebben a felsorolásos, az elemeket ismétlő és újraismétlő kompozícióban az alapterület arányos, négyzetes felosztása biztosít, mintegy keretezve a különböző képeket egymás mellett. A három hazai példa közül talán ez az alkotás, az Infopark közkertje lép ki leginkább a „Minimal Art” matematikai puritanizmusából és a tiszta geometria fölé egy díszesebb köpenyt húz. Ezzel még inkább rokon a reneszánsz világával, egyfajta határeset. A térkompozíció elrendezése, a felületosztás, a lépték és díszítettség egyfajta nosztalgikus hangulatot ad a kertnek, mintha a reneszánsz elmúlt világát idézné mai formákban. A kert sajátja ez a nosztalgikus geometria.

A geometrikus kertek e változatosnak indult világa napjainkra kicsit elfáradt. Ismétlésekbe bocsátkozik, újra és újra azonos elemeket, megoldásokat húz elő a cilindrből, amiket már mindenki ismer. Nincs igazán megújulási lehetősége. Nagy meglepetéseket már nem szerez. Kicsit hasonlít ebben a 18. század festői kertjeihez. Itt is, ott is viszonylag egyszerű a kompozíció gondolati alapja. S ebből a kánonból nehéz kitörni és újat varázsolni. Kiszámíthatóvá lett és egy idő után már az eredetinek és újszerűnek szánt megoldások sem igazán meglepőek. De tagadhatatlan értéke a geometriai kerteknek maga a gondolatosság. A múlt század 50-es 70-es éveiben született kertek ugyanis zömében ilyen kötetlen gondolatosság nélkül valók. A funkciót, a hasznosságot szolgálóak voltak, nemcsak Magyarországon, de



27 |

szerte Európában. Nem voltak igazán művészi gesztusai, ilyen szándékok híján születtek. A kortárs geometrikus kertek legfőbb érdeme a hasznosság egyeduralmának tagadása. A kert formái, geometriai játék és gondolat, amit mellesleg használni is lehet. S ezekkel a kertekkel talán végleg visszatér a kertművészet az igazi pályára, amiről korábban, a negyvenes évek végétől lezökölt néhány évtizedre.

A kortárs geometrikus kertek vonulatában – bár ezek különböző megjelenési formái nem tisztán egymást követően tűntek fel, időben sokszor párhuzamosan egymás mellett szület-



28 |

tek meg – mégis megállapítható egyfajta vonulat, logikus egymásutánosság. Az idő rendjében, a minimal art jegyében fogant kertektől a kaotikus geometriájú kerteken át a nosztalgikus kertekig tart ez a történeti ív. Azért nem fejlődés, mert ahogy a minimalista kertek tiszta és sallang-



29 |

mentes struktúráját felváltotta a kisebb modoros, de határozottan érdekes kísérleteket, olykor bakugrásokat tévő kaotikus geometriájú kertek megjelenése, a nosztalgikus, történelmi formákat idéző geometrikus kertek egyre erőteljesebbek. A kortárs geometrikus kertek íve tehát inkább egy először felszökő, de aztán egyre inkább lefelé mutató görbével jellemezhető. Úgy tűnik ez az összetett geometriai irányzat kimerült, már minden öltözékét felvontatta, és következik majd valami más, ami újat hoz, de feltehetően nem ennek a hármának a szerves folytatásaként.

Jegyzetek:

1. A geometrikus kert kifejezés a kertépítészeti szakirodalomban még nem foglalt gyűjtőfogalom. Az architektonikus kert, mint az alakíthatóságot előtérbe helyező kertformálási típusnak az általános megnevezése mellett a mértani kert kifejezés a századfordulót követően kialakult kertművészeti stílus megjelölésére használt. A geometrikus szó ugyan ez utóbbi szinonimája, jelentésük mégsem egyezik tökéletesen és ezért alkalmas az ilyen karakterű kortárs kertek összefoglaló megnevezésére. A mértani szó a kert egészének a szabályos, szerkesztett jellegére utal, a geometrikus kifejezés azonban magát a geometriát emeli ki, azaz azokat a kerteket jelölheti, ahol az alaprajzi kialakítás formája, a geometria, ill. a geometriai elemek együttese önmagában esztétikai értékévé nemesül.

2. A „Minimal Art” kifejezést az 1960-as években az USA-ban kialakult szobrászati és festészeti irányzat megnevezésére R.Wollheim vezette be (1965). Az irányzat képviselői tudományos igényességgel és matematikai precizitással törekednek plasztikai szerkesztettségére, amelynél tudatosan kizárják a személyes és az érzelmi tartalmakat. A művek általában gépi úton születnek, sokszor matematikai formulák alapján. A szerkezet absztrakt, geometrikus elemekre redukálódik, sima, homogén felületek és formák együttese, ismétlésekkel és variánsokkal.

SUMMARY

While analysing the works of landscape design in the past 20-30 years, there are numerous trends and intentions to be defined. The picture is considerably medley with 3 – 4 mainstreams sectioned out by their common mind. One of them is the so called geometric garden type with well defined forms and practical implements. Among these up-to-date geometric gardens there are at least three distinct trends with specific characteristic features: the so called minimal art garden, the chaotic and the nostalgic geometrical gardens.

The gardens of minimal art geometry emphasize the priority of simple geometrical forms both in formal and in theoretical aspects. The composition reflects a coordinated structure, where the functional and ornamental elements are organised along direct lines on a complete flat level and look as if a random aggregation of equal elements along a rectangular frame of reference. These gardens are designed in a special flat ornamental array without any accents or structural hierarchy repeating and compounding the garden elements one after the other.

The chaotic geometrical gardens are also constructed out of simple geometrical elements, but the created aggregations are full with troubled, surprising, unusual associations very often without any close formal connections. Instead of the rectangular order of minimal art gardens the chaotic gardens exalt and underline

isorder and mess in the structure. These chaotic space compositions are created without regular, standard structures, while they can keep their pure geometrical forms. The collision of these two aspects may result very interesting, exciting gestures, impressions and cross impressions.

The nostalgic geometrical gardens use simple plane geometrical structure and forms, then dress them up with ornamental elements to create a formal variety, an attractiveness and curiosity in the flat geometrical order. Some of these gardens recall historical forms and garden elements – for example – from the renaissance or arabesque style. The common attribute in these gardens is even this nostalgic ornamental mind regardless of the garden style recalled in the design.

The colourful palette of geometrical gardens seems to pale a bit. There are no new ideas and solutions, on the contrary, more and more repetitions of formal elements are to be found in the present geometrical garden design creations. No sign of reformation can be seen. The great result and deserve of the contemporary geometrical gardens is the denial of function as basic aim and mind of gardens. These gardens are simple formal, geometrical games and ideas, but at the same time, they also can be used for various purposes. Geometric garden style may help garden art to find back to the traditional artistic way nicked off in time of mere functionalism in the late 940s.